

ՍՈՒԴՐՈՍԻ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ

ՀԱՅԿ ՆԱԶԱՐՅԱՆ

Առաջին համաշխարհային պատերազմի վերջում Օսմանյան կայսրությունն անձնատուր եղավ: Բրիտանական դիվանագիտության ջանքերով ֆրանսիական կողմը դուրս մնաց բանակցություններից, ինչի արդյունքում Օսմանյան կայսրության անձնատուր լինելու մասին 1918 թվականի հոկտեմբերի 30-ի համաձայնագիրը Դաշնակիցների անունից ստորագրեց միայն Մեծ Բրիտանիան: Համաձայնագրով Օսմանյան կայսրությունը համաձայնվում էր բրիտանական զորքերի կողմից Կոստանդնուպոլսի, Նեղոսների, Պաղեստինի, Սիրիայի, Իրաքի, Կիլիկիայի և Այսրկովկասի օկուպացիային:

Քանալի քառեր – Առաջին համաշխարհային պատերազմ, Մեծ Բրիտանիա, Ֆրանսիա, Օսմանյան կայսրություն:

1918 թվականի սեպտեմբերին Պաղեստինյան ռազմաճակատում թուրքական բանակի կրած պարտությունը և Բուլղարիայի¹ պատերազմից դուրս գալը ստիպեցին Օսմանյան կայսրությանը բանակցություններ սկսել Դաշնակիցների հետ: 1918 թվականի հոկտեմբերի 3-ին գեներալ Չարլզ Թաունսենդը, ով Կուտ էլ Ամարայում անձնատուր լինելուց հետո պատանդի կարգավիճակում պահվում էր Մարմարա ծովի Հալկի կղզում և սերտ կապեր էր հաստատել Օսմանյան կայսրության ռազմաքաղաքական ղեկավարության հետ, հոկտեմբերի 3-ին հանդիպում է ունենում մարշալ Աիմեդ Իզզեթ փաշայի հետ: Վերջինս ցանկություն է հայտնում, որ բրիտանացի գեներալը դառնա միջնորդ Օսմանյան կայսրության և Անտանտի միջև սկսվելիք բանակցություններում: Այն սկսելու համար, սակայն, Իզզեթ փաշան գլխավոր նախապայման է նշում բրիտանական կառավարության կողմից երաշխիքը, որ անեքսիայի չեն ենթարկվի թուրքական տարածքները Եվրոպայում և Ասիայում, ինչի դիմաց թուրքական կողմը պետք է բացեր Նեղոսները, իսկ Կոստանդնուպոլիսը պետք է դառնար ազատ նավահանգիստ²:

Հոկտեմբերի 5-ին օսմանյան կառավարությունը Գերմանիայի կառավարության հետ համատեղ դիմում է ԱՄՆ-ի նախագահ Վուդրո Վիլսոնին՝ առաջարկելով ստորագրել զինադադար, որը պետք է հիմնված լիներ նրա

¹ Բուլղարիան պատերազմից դուրս եկավ 1918 թվականի սեպտեմբերի 29-ին Սալոնիկում ստորագրված զինադադարով, որը Դաշնակիցների կողմից ստորագրեց Սալոնիկյան ռազմաճակատի հրամանատար, ֆրանսիական բանակի գեներալ Լուի Ֆրանշե դը Էսպերեյը:

² Townshend C. V. F. My campaign. Vol. 2. New York, 1920, p. 276-277.

կողմից հրապարակված հայտնի «14 կետերի» սկզբունքների հիման վրա³:

Մեկ օր անց, սակայն, հոկտեմբերի 6-ին Մեծ Բրիտանիայի վարչապետ Դեյվիդ Լլոյդ Ջորջի և Ֆրանսիայի վարչապետ Ժորժ Կլեմանսոյի մասնակցությամբ կայացած խորհրդաժողովում համաձայնեցվում է Օսմանյան կայսրության հետ կնքվելիք զինադադարի հուշագիրը⁴: Արդեն հաջորդ օրը խորհրդաժողովում քննարկվում է Սալոնիկյան ռազմաճակատի գլխավոր հրամանատար, գեներալ Լուի Ֆրանշե դը Էսպերեյի ռազմական պլանը Թրակիայի վրայով Կոստանդնուպոլիս շարժվելու և այն գրավելու մասին: Մեծ Բրիտանիայի վարչապետ Դ. Լլոյդ Ջորջը, սակայն, դեմ է արտահայտվում ֆրանսիացի գեներալի կողմից Կոստանդնուպոլիսը վերցնելու նախաձեռնությանը՝ նշելով, որ Կոստանդնուպոլիսը պետք է վերցնի Սալոնիկում գործող բրիտանական ուժերի հրամանատար, գեներալ Ջորջ Ֆրենսիս Միլնը⁵: Արդյունքում նույն օրը բրիտանական և ֆրանսիական կողմերը գալիս են փոխզիջումային լուծման: Որոշվում է, որ Սալոնիկում գործող Դաշնակիցների հիմնական ուժերը գեներալ Լ. Ֆ. դը Էսպերեյի հրամանատարությամբ հարված պիտի հասցնեն Սերբիայում գործող ավստրո-հունգարական և գերմանական բանակներին և նրանց հետ շարտեն Դանուբի այն ափը, իսկ գեներալ Ջ. Ֆ. Միլնի հրամանատարությամբ ստեղծված զորախումբը պետք է Թրակիայի վրայով շարժվեր Կոստանդնուպոլիս⁶:

Ստեղծված իրավիճակում հոկտեմբերի 8-ին Օսմանյան կայսրության կառավարությունը Մեծ վեզիր Թալեաթ փաշայի գլխավորությամբ հրաժարական է տալիս, և մարշալ Ա. Իզզեթ փաշան, սուլթանի կողմից լիազորություն ստանալով, հոկտեմբերի 14-ին կազմում է նոր կառավարություն⁷: Նորանշանակ Մեծ վեզիր Ա. Իզզեթ փաշան հոկտեմբերի 16-ին վերսկսում է զինադադարի պայմանների քննարկումը գեներալ Չ. Թաունսենդի հետ՝ վերջինիս ներկայացնելով թուրքական պայմանները.

1. Բոսֆորի և Դարդանելի բացումը բրիտանական նավատորմի առաջ:
2. Սուլթանի ենթակայությամբ Միջագետքում և Սիրիայում ինքնա-

³ Shaw S. J., Shaw E. K. History of the Ottoman Empire and Modern Turkey. Vol. 2. Cambridge, 2002, p. 327.

⁴ Lord Hankey. The Supreme Command. 1914-1918. Vol. 2. London, 1961, p. 842.

⁵ Նույն տեղում:

⁶ Корсун Н. Балканский фронт Мировой войны 1914-1918. Москва, 1939, стр. 114-116.

⁷ Shaw S. J., Shaw E. K. History of the Ottoman Empire and Modern Turkey. Vol. 2, p. 327: История Первой мировой войны. 1914-1918. Том 2. Под ред. И. И. Ростуова. Москва, 1975, стр. 518.

վարությունների, այն է՝ համադաշնության ստեղծում:

3. Նմանատիպ կառուցվածք ենթադրվում էր ստեղծել Կովկասում (հավանաբար այն ներառելու էր նաև Արևմտյան Հայաստանը):

4. Դաշնակիցների զորքերը պետք է դուրս բերվեին Միջագետքից և Սիրիայից:

5. Օսմանյան կայսրության սահմանները Եվրոպայում պետք է մնային այնպես, ինչպես ընդունվել էր Լոնդոնի պայմանագրով (1913 թվականի մայիսի 30-ին):

6. Բրիտանական բանակի ռազմագերիներն ազատ էին արձակվելու⁸:

Թուրքական կողմի պայմանները լսելուց հետո գեներալ Չ. Թաունսենդը հայտնում է, որ բրիտանական կողմը կարող է համաձայնվել միայն առաջին կետին⁹:

Մեծ վեզիր Իզզեթ փաշան միաժամանակ հոկտեմբերի կեսերին Թրակիա է ուղարկում Մեհմեդ բեյին, որպեսզի վերջինս բանակցություններ սկսի գեներալ Լ. Ֆ. դը Էսպերեյի հետ: Սակայն բրիտանացիների միջամտությամբ թուրքական կողմին թույլ չտրվեց մտնել բանակցությունների մեջ: Այս կապակցությամբ բրիտանական կառավարության անդամ Բյորքսը պառլամենտում հայտարարեց, որ թուրքերը 15 օր շարունակ փորձեր էին անում ստորագրելու զինադադար, սակայն բրիտանացիները «չէին շտապում, քանի որ չէին վերցրել Հալեպը»¹⁰: Բրիտանացի գեներալ Էդմունդ Ալենբիի զորքերը Հալեպը գրավեցին հոկտեմբերի 26-ին: Փաստորեն հաշտության բանակցություններից առաջ, ինչպես նշում է ցարական Ռուսաստանի նախկին Արտգործնախարար Նիկոլայ Պոկրովսկին, Մեծ Բրիտանիան «ստեղծում էր իր համար պատերազմի շահեկան աշխարհագրական քարտեզը»¹¹:

Եվ ահա Սիրիայում ռազմագործողությունների ավարտից հետո Միջերկրական ծովում Դաշնակիցների միացյալ նավատորմի նորանշանակ հրամանատար, բրիտանացի ծովակալ Սոմերսեթ Արթուր Գաֆ-Քալթթոպը, ով այդ պաշտոնում փոխարինել էր ֆրանսիացի ծովակալ Ժան-Ֆրանսուա-Չարլզ Ամետին, հրաման է ստանում ընդունել թուրքական պատվիրակությանը: Հոկտեմբերի 20-ին գեներալ Չ. Թաունսենդը, ժամանելով Լեմնոս կղզու Մուղրոս նավահանգիստ, որտեղ կայանված «Ազամեմնոն» ռազմանավի վրա ներկա-

⁸ Townshend C. V. F. My campaign. Vol. 2, p. 282.

⁹ Նույն տեղում, էջ 283:

¹⁰ Кемаль М. Путь новой Турции. 1919-1927. Пер. с тур. Том 1. Москва, 1929, стр. Xxx.

¹¹ Նույն տեղում:

յանում է ծովակալ Ս. Ա. Գաֆ-Քալթոպին, իսկ արդեն հոկտեմբերի 26-ին Մուդրոս է ժամանում թուրքական պատվիրակությունը՝ Հուսեին Ռեուֆ բեյի գլխավորությամբ, և հաջորդ օրը սկսվում են բանակցությունները¹²:

Ֆրանսիացի ծովակալ Ժ.-Ֆ.-Չ. Ամետը նույնպես ցանկություն է հայտնում մասնակցելու զինադադարի շուրջ տարվելիք բանակցություններին և դրա ստորագրմանը՝ որպես ֆրանսիական կողմի պաշտոնական ներկայացուցիչ: Սակայն բրիտանական կողմը մերժում է՝ պատճառաբանելով, որ թուրքական պատվիրակությունը լիազորված է բանակցելու միայն բրիտանական կողմի հետ¹³: Այս քայլը բրիտանացիները «արդարացնում» էին նաև այն հանգամանքով, որ Բուլղարիայի հետ զինադադարը ստորագրել էր ֆրանսիական կողմը՝ առանց բրիտանական կողմի համաձայնության¹⁴:

Հետաքրքրական է նաև այն հանգամանքը, որ Մուդրոս ժամանելուց առաջ թուրքական պատվիրակության ղեկավար Հուսեին Ռեուֆ բեյը հանդիպում է ունենում Կոստանդնուպոլսում գտնվող Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտական պատվիրակության անդամների՝ Ավետիս Ահարոնյանի, Ալեքսանդր Խատիսյանի և Միքայել Պապաջանյանի հետ: Հանդիպման ժամանակ Հ. Ռեուֆ բեյը հայտնում է. «Այս գիշեր ես պիտի երթամ անգլիական ծովակալին մօտ զինադադար կնքելու, կառաջարկեմ ձեզ ալ անոր մօտ երթալ ինձ հետ միասին: Թող անգլիացիները տեսնեն որ մենք հաշտուած ենք. չէ որ խորհրդաժողովի համար շատ կարեւոր է իմանալ, որ թուրքերն ու հայերը այլեւս վեճ չունին իրարու հետ»¹⁵: Ալ. Խատիսյանի այն հարցին, թե ինչպես պետք է լուծվի հայ-թուրքական սահմանների հարցը, Հ. Ռեուֆ բեյը պատասխանում է. «1914 թուի սահմանները, սրբազրութեամբ մը ի հաշիւ Ալաշկերտի հովիտին»¹⁶: Հայկական կողմը, սակայն, մեծ հույսեր կապելով պատերազմում հաղթած Դաշնակիցների հետ և, հավատացած լինելով վերջիններիս կողմից Հայկական հարցի լուծմանը, մերժեցին թուրքական կողմի առաջարկը:

1918 թվականի հոկտեմբերի 30-ին «Ազամեմնոն» ռազմանավի վրա

¹² Townshend C. V. F. My campaign, vol. 2, p. 290.

¹³ Lord Hankey. The Supreme Command. 1914-1918, vol. 2, p. 844-845.

¹⁴ Knudsen E. L. Great Britain, Constantinople and the Turkish Peace Treaty 1919-1922, New York – London, 1987, p. 16

¹⁵ Խատիսյան Ալ., Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը. Բ տպագրութիւն, Բէյրութ, 1968, էջ 113:

¹⁶ Նույն տեղում:

ստորագրվեց Մուդրոսի հայտնի զինադադարը, որով Օսմանյան կայսրությունն անձնատուր եղավ Դաշնակիցներին և դուրս եկավ պատերազմից: Համաձայնագրի առանցքային կետերն էին.

Հոդված 1. Դարդանելի և Բոսֆորի նեղուցների բացումը և ազատ մուտքը դեպի Սև ծով: Դաշնակիցների կողմից Դարդանելի և Բոսֆորի նավահանգիստների ռազմական օկուպացիան:

Հոդված 5. Թուրքական բանակի զորացրումը, բացառությամբ այն զորքերի, որոնք անհրաժեշտ են սահմանները և ներքին կարգը պահպանելու համար: Նրանց թիվը և տեղակայման վայրը որոշվելու էր Դաշնակիցների կողմից ավելի ուշ՝ թուրքական կառավարության հետ քննարկումից հետո:

Հոդված 7. Դաշնակիցներն իրավունք էին ունենալու օկուպացնելու Օսմանյան կայսրության տարածքում ռազմավարական բոլոր կետերն այն դեպքում, երբ Դաշնակիցների անվտանգության համար հանգամանքները կդառնան սպառնալից:

Հոդված 8. Թուրքերի կողմից զբաղեցված բոլոր նավահանգիստների և կառանատեղերի ազատ օգտագործումը դաշնակիցների կողմից և այդ նավահանգիստներից օգտվելու արգելումը թշնամիների համար...

Հոդված 10. Տավրոսի թունելային համակարգի ռազմական օկուպացիան Դաշնակիցների կողմից:

Հոդված 11. Թուրքական զորքերի անհապաղ նահանջը Պարսկաստանի հյուսիս-արևմուտքից՝ մինչպատերազմյան սահմանագծից այս կողմ... Թուրքական զորքերն արդեն ստացել են Անդրկովկասի մի մասից էվակուացվելու հրաման, ընդ որում մնացած զորքերը կհեռանան, եթե տեղերում իրադրությունն ուսումնասիրելուց հետո Դաշնակիցները ներկայացնեն այդպիսի պահանջ:

Հոդված 15. Հսկողության համար դաշնակցային սպաներ կնշանակվեն բոլոր երկաթուղիներում, ներառյալ անդրկովկասյան երկաթուղիների այն մասերում, որոնք այժմ գտնվում են Թուրքիայի հսկողության տակ... Դաշնակիցներն իրավունք ունեն գրավելու Բաթումը: Թուրքիան ոչ մի առարկություն չի անի Դաշնակիցների կողմից Բաքուն օկուպացնելու դեմ:

Հոդված 16. Հիջազի, Ասիրի, Եմենի, Սիրիայի և Միջագետքի թուրքական կայազորներն անձնատուր էին լինելու Դաշնակիցների հրամանատարներին: Թուրքական զորքերի դուրսբերումը Կիլիկիայից...

Հոդված 18. Տրիպոլիտանիայում և Կիրենաիկայում գրավված նավահանգիստների, այդ թվում՝ Միսուրատայի, հանձնումը Դաշնակիցների կայազորին:

Հոդված 23. Թուրքիան պարտավորվում էր դադարեցնել բոլոր հարաբերությունները Կենտրոնական տերությունների հետ:

Հոդված 24. Հայկական 6 վիլայեթներում անկարգություններ ծագելու դեպքում Դաշնակիցներն իրենց նրանց մի մասը օկուպացնելու իրավունք են վերապահում:

Հոդված 25. Դաշնակիցների և Թուրքիայի միջև թշնամական գործողությունները կդադարեն 1918 թվականի հոկտեմբերի 31-ին՝ հինգշաբթի օրը¹⁷:

Եվ ասիա զինադադարի ստորագրումից անմիջապես հետո Միջագետքյան ռազմաճակատում գտնվող բրիտանական զորքերը շարժվեցին Մոսուլ¹⁸, որն առանց դիմադրության օկուպացրին նոյեմբերի 4-ին¹⁹:

Ինչ վերաբերում է Կոստանդնուպոլսում գտնվող ՀՀ պատվիրակությանը, ապա նրանք, ծանոթանալով զինադադարի պայմաններին, անմիջապես հասկացան, որ «Հայաստանի (Արևմտյան Հայաստանի) ազատությունը ապահովված չէ: Զինադադարը չէր պահանջեր Հայաստանի գրաւումը Դաշնակից զորքերու կողմէ, զինաթափ չէր ըներ Թուրքիան եւ կպարունակէր այն բոլոր դժբախտ կարելիութիւնները, որոնք ապագային իրողութիւն դարձան»²⁰:

Դաշնակիցների շրջանում առանցքային հարց էր մնում, թե ում հրամանատարությամբ պետք է Դաշնակիցների նավատորմը մտնի Կոստանդնուպոլիս: Բրիտանական կողմը, փաստարկելով այն հանգամանքը, որ Ֆրանսիա-

¹⁷ 25 հոդվածից բաղկացած Մուդրոսի զինադադարի համաձայնագրի ամբողջական տեքստը տե՛ս Հայաստանը միջազգային դիվանագիտության և սովետական արտաքին քաղաքականության փաստաթղթերում 1828-1923, խմբ.՝ պրոֆ. Զ. Ս. Կիրակոսյանի, Երևան, 1972, էջ 537-539: Անգլերեն տարբերակը տե՛ս Armenia. Political and ethnic boundaries. 1878-1948, Ed. By Anita L. P. Burdett, 1998, p. 378-381: ՀԱԱ, ֆ.200, ց.1, գ.161, թ.8 և շրջ.:

¹⁸ 1918 թվականի դեկտեմբերին Լոնդոնում Ֆրանսիայի և Մեծ Բրիտանիայի վարչապետներ Ժ. Կլեմանսոյի և Դ. Լլոյդ-Ջորջի միջև համաձայնություն կայացվեց, ըստ որի՝ դեռևս 1916 թվականի «Սայքս-Պիկոյի» համաձայնագրով ֆրանսիական «ազդեցության գոտում» հայտնված Մոսուլն անցնում էր բրիտանական «ազդեցության գոտի», ինչի դիմաց Մեծ Բրիտանիան Ֆրանսիային խոստացավ Հյուսիսային Միջագետքի նավթադաշտերի կեսի շահագործման իրավունք (տե՛ս **Lenczowski G.** The Middle East in world affairs. Ithaca-New York, 1952, p. 73):

¹⁹ **Lord Hankey.** The Supreme Command. 1914-1918, vol. 2, p. 845.

²⁰ **Խատիսեան Ալ.,** Հայաստանի Հանրապետության ծագումն ու զարգացումը, էջ 113:

յում և Բալկաններում Դաշնակիցների զորքերի գլխավոր հրամանատարի պաշտոնները զբաղեցնում են ֆրանսիացի գեներալները, պնդում է, որ Կոստանդնուպոլիս մտնող Դաշնակիցների նավատորմի հրամանատար պետք է լինի ծովակալ Ս. Ա. Գաֆ-Քալթրոպը²¹:

1918 թվականի նոյեմբերի 13-ին Դաշնակիցների նավատորմն օկուպացնում է Նեղուցներն ու Կոստանդնուպոլիսը: Արդյունքում քաղաքում ամբողջ ռազմական, քաղաքական և վարչական իշխանությունը կենտրոնանում է Դաշնակիցների կողմից նորանշանակ Գերագույն կոմիսարի՝ ծովակալ Ս. Ա. Գաֆ-Քալթրոպի ձեռքում, ով կառավարելու էր Գերագույն հանձնաժողովի մեջ ընդգրկված մեկական բրիտանացի, ֆրանսիացի և իտալացի անդամների օգնությամբ²²:

Ինչ վերաբերում է Այսրկովկասին, ապա բրիտանական կողմը հասնում է նրան, որ 1918 թվականի նոյեմբերի 13-ին ֆրանսիական և բրիտանական կողմերը վերահաստատում են Ռուսաստանի հարավային շրջանները միմյանց միջև «ազդեցության գոտիների» բաժանելու մասին դեռևս 1917 թվականի դեկտեմբերի 23-ին ստորագրված գաղտնի համաձայնագիրը, որի 3-րդ կետով բրիտանական «ազդեցության գոտին» ներառում էր Դոնի կղզակական տարածքները, Հյուսիսային Կովկասը, Այսրկովկասը, Քուրդիստանը²³:

1918 թվականի նոյեմբերի 14-ին թուրքական զորքերը թողնում են Բաքուն²⁴: Նոյեմբերի 17-ին բրիտանական զորախումբը՝ գեներալ Ու. Թոմսոնի հրամանատարությամբ, մտնում է Բաքու: 1918 թվականի դեկտեմբերի 6-ին թուրքական բանակը թողնում է Ալեքսանդրապոլը²⁵: Դեկտեմբերի 23-ին բրիտանական զորքերն ափ են իջնում Բաթումում և դեկտեմբերի 25-ին մտնում Թիֆլիս²⁶: Բրիտանացիներն իրենց լիակատար վերահսկողության տակ են վերցնում ռազմավարական կարևորագույն նշանակություն ունեցող Այսրկով-

²¹ Knudsen E. L. Great Britain, Constantinople and the Turkish Peace Treaty 1919-1922, p. 20 – 21.

²² Shaw S. J., E. K. Shaw. History of the Ottoman Empire and Modern Turkey. Vol. 2, p. 329: Knudsen E. L. Great Britain, Constantinople, and the Turkish Peace Treaty 1919-1922, p. 22-23.

²³ Մեծ տերությունները, Օսմանյան կայսրությունը և հայերը ֆրանսիական արխիվներում 1914-1918, հատոր 2, կազմող՝ Ա. Պելլերյան, թարգմ. ֆր-ից, Երևան, 2005, էջ 289:

²⁴ Hovhannisian R. G. The Republic of Armenia, vol. 1, Berkeley-Los Angeles-London, 1971, p. 61.

²⁵ ՀԱԱ, ֆ. 45, ց. 1, գ. 32, թ. 4-ի շրջ.:

²⁶ Адамия В. И. Из истории английской интервенции в Грузии (1918-1921гг.), стр. 48, 51.

կասի երկաթուղային ցանցը և Բաքու-Բաթում նավթատարը:

1918 թվականի դեկտեմբերին Կոստանդնուպոլիս ժամանած բրիտանական բանակի գեներալ Էդմոնդ Ալենբիև և Օսմանյան կայսրության նորանշանակ Մեծ վեզիր Ահմեդ Տեվֆիկ փաշան ստորագրում են գաղտնի համաձայնագիր («ստացել է Է. Ալենբիի լրացուցիչ 10 պայմանները Մուդրոսի համաձայնագրին» անվանումը), որի համաձայն միայն բրիտանական զորքերը իրավունք ստացան օկուպացնելու Հարավային Անատոլիան և Կիլիկիան, ինչը որ եղավ 1919 թվականի հունվարին²⁷:

Կարճ ժամանակ անց՝ 1919 թվականի հունվարի 30-ին, Անտանտի տերությունները հաղթողի իրավունքով պաշտոնապես հայտարարում են, որ Օսմանյան կայսրությունը որպես այդպիսին դադարեցնում է իր գոյությունը²⁸:

Այսպիսով, հետպատերազմյան բրիտանական փաստացի տիրապետության սահմանները ձգվում էին Սև ծովի ափերից ու Կոստանդնուպոլսից մինչև Հնդկաստան՝ ներառելով Միջին Ասիան, Հյուսիսային Կովկասն ու Այսրկովկասը, Իրանը, Միջագետքը, Սիրիան, Կիլիկիան (մինչև վերջիններին՝ Ֆրանսիային անցնելը), Պաղեստինը, Եգիպտոսը: Առաջին համաշխարհային պատերազմի արդյունքում բրիտանացիները մեծամասամբ լուծեցին աշխարհառազմավարական այն խնդիրները, որոնք դեռևս պատերազմից առաջ դրված էին Մեծ Բրիտանիայի ռազմաքաղաքական ղեկավարության առաջ:

МУДРОССКОЕ ПЕРЕМИРИЕ

АЙК НАЗАРЯН

В конце Первой мировой войны Османская империя вынуждена была капитулировать. Но благодаря большим усилиям британской дипломатии, 30 октября 1918 года, было подписано Мудросское перемирие только между Османской Турцией и Великобританией, вытеснив Францию из этого процесса. Это дало возможность британской стороне заставить Османскую Турцию принять только британские условия, включая оккупацию проливов (Дарданеллы и Босфора), Константинополя, Палестины, Сирию, Киликию, Ирака и Закавказья британскими войсками.

²⁷ Шамстудинов А. М. Национально-освободительная борьба в Турции 1918-1923гг. Москва, 1966, стр. 24.

²⁸ Сваранц А. Пантюркизм в Геостратегии Турции на Кавказе. Москва, 2002, стр. 86.

Ключевые слова – Первая мировая война, Великобритания, Франция, Османская империя.

ARMISTICE OF MUDROS

HAYK NAZARYAN

At the end of the First World War, the Ottoman Empire had to capitulate. But due to British Diplomacy efforts, the Amistice of Mudros was signed in October 30 1918 only between Great Britain and the Ottoman Empire, leaving France out of the negotiations. Under the terms of the armistice, the ottomans agreed to surrender the Dardanelles and Bosphorus Straits, Constantinople, Palestine, Syria, Cilicia, Iraq and Transcaucasus to the British military forces.

Key words - The First World War, Great Britain, France, The Ottoman Empire.